

Juridische handreiking bij het gedragwetenschappelijk Best Interests of the Child-Assessment

Het kind in de reguliere procedure

mr. D. Beltman
dr. mr. E.C.C. Van Os
dr. A.E. Zijlstra

Juni 2018

Inhoudsopgave

1	Woord vooraf.....	3
2	Leeswijzer	3
3	Procedurele aspecten	4
3.1	Inleiding.....	4
3.2	Het BIC-Assessment en de deskundigheid van de rapportage	5
3.3	Het BIC-Assessment en de beoordeling van verklaringen.....	8
3.4	Kindspecifieke belemmeringen om gehoord te worden.....	10
4	Materiële aspecten	12
4.1	Inleiding.....	12
4.2	De afhankelijkheid van het kind van één of meer ouder(s) of verzorger(s) 13	
4.3	De worteling en verwestering van het kind	15
4.4	Objectieve belemmeringen in het land van herkomst.....	17
4.5	Kindspecifieke bescherming in het terugkeerbesluit.....	18

1 Woord vooraf

Deze juridische handreiking bij het gedragswetenschappelijk Best Interests of the Child (BIC)-Assessment¹ gaat over kinderen in een reguliere migratieprocedure waarbij de focus ligt op procedures van ouders of kinderen of beiden met het oog op het uitoefenen van gezinsleven en/of privéleven in Nederland. Dit kunnen kinderen zijn die zich nog in het land van herkomst bevinden of waarvan de ouders nog in het land van herkomst zijn of kinderen die dreigen alleen of met het gezin of met een ouder terug te moeten keren naar het land van herkomst, mogelijk na langdurig verblijf in Nederland. Het BIC-Assessment geeft invulling aan het ‘belang van het kind’, conform artikel 3 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). Het BIC-Assessment heeft als doel dat de in kaart gebrachte deskundige informatie over de belangen van een kind in de reguliere procedure wordt betrokken in de besluitvorming. De handreiking is gebaseerd op een juridisch literatuur- en jurisprudentiestudie, een expertmeeting met advocaten en rechtswetenschappers² en een analyse van verscheidene BIC-Assessments van het Onderzoeks- en Expertisecentrum van de Rijksuniversiteit Groningen. Uit onderzoek van Beltman e.a.³ blijkt dat de informatie uit het BIC-Assessment zowel procedureel als materieel, effectiever⁴ ingezet en toegepast kan worden. Deze handreiking beoogt juridische handvatten te bieden aan advocaten die het BIC-Assessment inbrengen in de reguliere procedure en aan beslissers die deze informatie benutten in de besluit- of oordeelsvorming.⁵

2 Leeswijzer

De handreiking maakt een onderscheid tussen procedurele- en materiële

---

¹ De rapportage over het BIC-Assessment wordt in deze handreiking ook deskundigenadvies genoemd.

² Expertmeeting Onderzoeks- en Expertisecentrum voor Kinderen en Vreemdelingenrecht van 2 oktober 2015.

³ Beltman, D., Kalverboer, M., Zijlstra, E., van Os, C., & Zevulun, D. (2016). ‘The Legal Effect of Best Interests-of-the-Child Reports in Judicial Migration Proceedings: A Qualitative Analysis of Five Cases’. In T. Liefwaard, & J. Sloth-Nielsen (Eds.), *The United Nations Convention on the Rights of the Child: Taking Stock after 25 Years and Looking Ahead*. (pp. 655-680). Leiden: Brill.

⁴ Met ‘effectiever’ wordt bedoeld dat er juridisch meer mogelijkheden zijn om de informatie uit het deskundigenadvies gericht te gebruiken in de juridische context.

⁵ Advocaten, rechtsvertegenwoordigers, juridisch medewerkers van de rechterlijke macht, rechters en IND-beslisambtenaren.

aspecten, waarbij het BIC-Assessment als uitgangspunt wordt genomen om ‘vertaald’ te kunnen worden naar de juridische context.⁶ Ter verduidelijking van die vertaalslag worden in de volgende hoofdstukken passages uit de gedragswetenschappelijke deskundigenadviezen aangehaald. Voor wat betreft de procedurele aspecten gaat de handreiking in op de gerechtelijke erkenning van het gedragswetenschappelijke rapport als deskundigenadvies (3.2), de betekenis van de afgelegde verklaringen tijdens de procedure en tijdens het BIC-Assessment (3.3) en het participeren (het horen) van het kind in de besluitvorming (3.4). De materiële aspecten worden onderverdeeld naar drie kindspecifieke onderwerpen. Dit zijn respectievelijk: de afhankelijkheid van het kind van één of beide ouder(s)⁷ (4.2), de worteling of verwestering van het kind (4.3) en de onmogelijkheid (objectieve belemmeringen) voor het kind om gezinsleven in het land van herkomst uit te oefenen (4.4). Tot slot wordt stilgestaan bij de bescherming van het kind in het terugkeerbesluit (4.5), dat onderdeel kan zijn van de meeromvattende beschikking indien er sprake is van een afwijzend besluit op de verblijfsaanvraag.

3 Procedurele aspecten

3.1 Inleiding

In de volgende paragraaf komt de erkenning van de deskundigheid van de rapportage over het BIC-Assessment aan de orde (3.2). Daarna wordt besproken welke (juridische) betekenis de verklaringen hebben die tijdens het BIC-Assessment worden afgelegd ten opzichte van schriftelijke of mondelinge verklaringen gedaan in de reguliere procedure (3.3). Vervolgens wordt ingegaan op mogelijke belemmeringen voor het kind om te participeren in de besluitvorming, dat wil zeggen of het kind in staat is gehoord te worden in de eerste aanlegprocedure of in de reguliere bezwaarprocedure (3.4).

---

⁶ Vgl. Beltman, D., & Zijlstra, A. E. (2013). De doorwerking van 'het belang van het kind' ex artikel 3 VRK in het migratierecht: vanuit een bottom-up benadering op weg naar een top-down toepassing. *Journal Vreemdelingenrecht*, 12(4), 286-306. Beltman en Zijlstra concludeerden dat een goede vertaalslag van gedragswetenschappelijke deskundigenadviezen over het 'belang van het kind' van eminent belang is voor de doorwerking van artikel 3 IVRK in migratierechtelijke procedures.

⁷ De term 'ouders' in deze handreiking kan ook op 1 ouder slaan of op 1 of meerdere verzorgers.

3.2 Het BIC-Assessment en de deskundigheid van de rapportage

De BIC-Assessments van het Onderzoeks- en Expertisecentrum voor Kinderen en Vreemdelingenrecht van de Rijksuniversiteit Groningen (hierna: Expertisecentrum) voldoen aan de wettelijke en in de rechtspraak geformuleerde eisen die worden gesteld aan het deskundigenadvies. Volgens vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (Afdeling) is er sprake van een deskundigenadvies als het advies *op een onafhankelijke, onpartijdige en inzichtelijke wijze informatie verschaft, onder aanduiding – voor zover mogelijk – van de bronnen waaraan de informatie is ontleend*. De motivering van het advies moet daarnaast kenbaar en voldoende draagkrachtig zijn.⁸ De Afdeling oordeelde in 2005: *‘de in het advies gevolgde gedachtegang moet duidelijk en voldoende controleerbaar zijn en voldoende basis bieden voor verdere besluitvorming’*.⁹ Dit houdt onder andere in dat de motivering van het advies voldoende specifiek is, gelet op de relevante feiten.¹⁰ De adviseur dient bovendien op grond van artikel 3:9 Awb gekwalificeerd te zijn om het onderzoek uit te voeren. Kenmerkend voor deskundigenadviezen is dat de juistheid ervan in rechte slechts in beperkte mate kan worden betwist, omdat rechters (en andere juristen) niet over de benodigde kennis beschikken om zelfstandig de inhoud van deskundigenadviezen te beoordelen.¹¹ Volgens het VN-kinderrechtencomité, dat toezicht houdt op de naleving van het IVRK is het voor een zorgvuldig en integraal beeld van de belangen van het kind noodzakelijk om daarvoor professionals te raadplegen die kennis hebben van de ontwikkeling van de kinderen en kindspecifieke problematiek (orthopedagogen, ontwikkelingspsychologen etc.).¹²

De rapportage van het BIC-Assessment uitgevoerd door het Expertisecentrum worden opgesteld door gekwalificeerde gedragswetenschappers die bekwaam

⁸ ACVZ (2012). *Expertise getoetst. De rol van deskundigenadvisering in de asielpprocedure*, p. 22.

⁹ ABRvS, 27 februari 2008, 200706926/1, ECLI:NL:RVS:2008:BC5265.

¹⁰ De Poorter, J.C.A. & Van Soest-Ahlers, Y.M (2008). *Advisering in het bestuursrecht: over advisering aan bestuursorganen in het kader van de uitoefening van een publiekrechtelijke bevoegdheid: een praktische handleiding*, Alphen aan den Rijn: Wolters-Kluwer, p. 61-62.

¹¹ Zie annotatie van R.W.J. Severijns bij ABRvS, 28 mei 2015, ECLI:NL:RVS:2015:1783, AB 2015/290.

¹² VN-Kinderrechtencomité, General Comment nr. 14,

http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf.

zijn in diagnostisch¹³ onderzoek bij kinderen.¹⁴ De gedragswetenschappers, van het Expertisecentrum worden in de huidige praktijk door advocaten of voogden¹⁵ verzocht om onderzoek te doen en een rapportage over het BIC-Assessment te schrijven. Daarnaast voeren externe pedagogen en psychologen, aangesloten bij de NVO, respectievelijk het NIP¹⁶, de BIC-Assessments uit.¹⁷ De onderzoekers zijn niet werkzaam bij of verbonden aan één van de partijen in de reguliere procedure. Met een inzichtelijke wetenschappelijk gevalideerde onderzoeksmethodiek wordt een advies opgesteld waarin de belangen van het kind onderbouwd worden vastgesteld.¹⁸ De onderzoekers gaan daarbij in op de vraag welke beschermende factoren en welke risicofactoren voor de ontwikkeling van het kind aanwezig zijn en hoe deze beïnvloed zouden worden door het besluit over de toekomstige verblijfplaats van het kind.¹⁹ In de rechtspraak worden de rapportages over het BIC-Assessments als deskundigenadviezen erkend.

In de uitspraak van de rechtbank Almelo van 28 november 2011²⁰, bevestigd door de Afdeling op 13 november 2012²¹, gaat de rechtbank uit van de deskundigheid van de rapportages en de opstellers:

¹³ Zie voor de richtlijn inzake orthopedagogische (gedragswetenschappelijke) diagnostiek:

https://www.nvo.nl/bestanden/Bestanden_nieuwe_website_2015_-_2016/Registratie/1166-2/Richtlijn_voor_de_casusbeschrijving_230413def.pdf. Orthopedagogen richten zich in hun onderzoek op het functioneren van het gehele opvoedingssysteem. De opvoeding en de obstakels hierin en in de bredere context (het leefmilieu in de samenleving) die de ontwikkeling van de kinderen kunnen bedreigen. De orthopedagogische (gedragswetenschappelijke) diagnostiek includeert ook de psychodiagnostiek (p.3).

¹⁴ De onderzoekers handelen in overeenstemming met de Beroepscode voor (ortho)pedagogen: https://www.nvo.nl/bestanden/Beroepscode/840-1/Beroepscode_web.pdf.

¹⁵ De IND doet zelf geen onderzoek naar het belang van het kind of schakelt geen deskundigen in om dit onderzoek uit te voeren. Dit zou wel mogelijk zijn op grond van artikel 10, derde lid, onder d, van de Procedurerichtlijn, 2013/32/EU.

¹⁶ Nederlands Instituut van Psychologen.

¹⁷ Het Onderzoeks- en Expertisecentrum voor Kinderen en Vreemdelingenrecht coördineert deze onderzoeken.

¹⁸ Kalverboer, M.E., & Zijlstra, A.E. (2006). *Het belang van het kind in het Nederlands recht: Voorwaarden voor ontwikkeling vanuit een pedagogisch perspectief*. Amsterdam: SWP; Zijlstra, A.E. (2012). *In the best interest of the child? A study into a decision-support tool validating asylum-seeking children's rights from a behavioural scientific perspective*. University of Groningen, the Netherlands (PhD dissertation).

¹⁹ N.B. Volgens het Nederlandse jeugdrecht (zie artikel 1:255 BW) kan de bedreiging van de ontwikkeling van het kind nopen tot het opleggen van een maatregel in het belang van het kind om de bedreiging op te heffen.

²⁰ Rechtbank 's-Gravenhage, zittingsplaats Almelo, 28 november 2011, ECLI:NL:RBSGR:2011:28040.

²¹ ABRvS, 13 november 2012, 201113292/1 A/4 (www.raadvanstate.nl).

"Naar het oordeel van de rechtbank kan verweerder de conclusies en adviezen uit deze rapporten niet weerleggen door middel van slechts – niet nader onderbouwde – stellingen over onder meer de deskundigheid van de opsteller(s) ervan of over de objectiviteit en wetenschappelijkheid van de rapporten. (...). Bovendien is namens eiseres onderbouwd gesteld dat de rapporten van dr. mr. M.E. Kalverboer voldoen aan de vereisten die aan orthopedagogische gedragswetenschappelijke rapportages worden gesteld, terwijl door verweerder geen enkel argument is aangevoerd op grond waarvan zou moeten worden aangenomen dat bedoelde rapporten niet aan de juiste wetenschappelijke vereisten voldoen."

In twee andere zaken waarin de rechtbank de deskundigheid van de rapportages heeft bevestigd²², wordt dit door de Afdeling tot twee maal toe niet betwist.²³

Tot slot heeft de Afdeling in een andere uitspraak geoordeeld dat de staatssecretaris het rapport onvoldoende heeft betrokken in zijn besluitvorming.²⁴ De Afdeling lijkt daarmee, door de enkele verwijzing naar de overgelegde rapportage, impliciet uit te gaan van de deskundigheid van de opstellers die werkzaam zijn voor het Expertisecentrum.

Aan de enkele stelling van de staatssecretaris dat de rapporten niet deskundig zijn omdat ze onvolledig, niet inzichtelijk, niet objectief zouden zijn opgesteld²⁵ of enkel gebaseerd zijn op 'een eigen verklaring'²⁶, wordt door de Afdeling in de betreffende uitspraken voorbij gegaan. Daarover heeft de rechtbank geoordeeld dat de staatssecretaris deze stelling niet heeft onderbouwd met een contra-

---

²² Rechtbank 's-Gravenhage, zittingsplaats Amsterdam, 4 oktober 2010, AWB 10/3789 en AWB 09/42885, ECLI:NL:RBSGR:2010:BU3196 en Rechtbank 's-Gravenhage, zittingsplaats Amsterdam, 25 augustus 2011, AWB 11/4572 en AWB 11/4573, ECLI:NL:RBSGR:2011:34862.

²³ ABRvS, 16 juni 2011, 201010430/1/V1, ECLI:NL:RVS:2011:BQ9503 en ABRvS 11 april 2013, 201110279/1/V1 (www.raadvanstate.nl).

²⁴ ABRvS, 20 mei 2015, ECLI:NL:RVS:2015:1673.

²⁵ ABRvS, 27 maart 2013, 201112714/1/V3, ECLI:NL:RVS:2013:BZ8682.

²⁶ ABRvS, 11 april 2013, 201110279/1/V1, ECLI:NL:RVS:2013:BZ8723.

expertise.²⁷

3.3 Het BIC-Assessment en de beoordeling van verklaringen

Verklaringen van een kind die tijdens een reguliere procedure zijn afgelegd, bijvoorbeeld in een aanvraagformulier, mondeling aan het loket of tijdens een hoorzitting in de bezwaarprocedure, en die in de besluitvorming worden beoordeeld en gewogen, kunnen achteraf door de aanvrager van de verblijfsvergunning als incompleet, inconsistent, niet plausibel, niet aannemelijk of incoherent²⁸ worden beschouwd. Uit het BIC-Assessment kan blijken dat getwijfeld kan worden aan de eerder afgelegde verklaringen vanwege medische (psychische) redenen die daaraan ten grondslag liggen en/of omdat deze gezien de ontwikkelingsleeftijd van het kind inconsistent en/of onvolledig en/of incoherent zijn (zie meer hierover onder 3.4).²⁹ De Afdeling heeft over dergelijk deskundigenonderzoek overwogen dat de deskundige zich bij zijn expertise moet houden, dus enkel uitspraken mag doen die het doel van het onderzoek betreffen. Als het onderzoek is erkend als een deskundigenonderzoek mag de staatssecretaris zich anderzijds ook niet bemoeien met het werk van de deskundige³⁰ en dient hij een contra-expertise daar tegenover te stellen wanneer hij de conclusies uit het onderzoek betwist.³¹ De deskundigenrapporten dienen dan wel te specificeren dat de gediagnosticeerde medisch psychische toestand van de betrokkene (ook) aan de orde was ten tijde van het afleggen van de betreffende verklaringen.³²

²⁷ Rechtbank 's-Gravenhage, zittingsplaats Amsterdam, 25 augustus 2011, AWB 11/4572 en AWB 11/4573, ECLI:NL:RBSGR:2011:34862.

²⁸ Zie Besluit van de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie van 12 juni 2014, nummer WBV 2014/21, houdende wijziging van de Vreemdelingen-circulaire 2000, Staatscourant nr. 17855 van 27 juni 2014, p. 6.

²⁹ ABRvS, 28 mei 2015, ECLI:NL:RVS:2015:1783, AB 2015/290, m.nt. R.W.J. Severijns, r.o. 2.2; Rechtbank 's-Gravenhage, zittingsplaats Middelburg, 5 december 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:16675, r.o. 18.

³⁰ Zie de noot van R.W.J. Severijns onder 5 bij: ABRvS, 28 mei 2015, ECLI:NL:RVS:2015:1783, AB 2015/290.

³¹ Zie ABRvS, 31 juli 2013, ECLI:NL:RVS:2013:621, r.o. 3.8; ABRvS, 19 februari 2014, ECLI:NL:RVS:2014:600, r.o. 5.8-5.9; en zie ook de noot van A.W. Eijkelboom en G. Lourens onder 12 bij: Rechtbank 's-Gravenhage, zittingsplaats Amsterdam, 5 augustus 2016, AWB 16/15687 en AWB 16/15690, JV 2016/266, ECLI:NL:RBDHA:2016:16922; en vgl. ook Rechtbank 's-Gravenhage, zittingsplaats Zwolle, 23 december 2016, ECLI:NL:RBOVE:2016:5126, r.o. 4.

³² ABRvS, 15 september 2015, ECLI:NL:RVS:2015:3010, r.o. 1.2; ABRvS, 28 mei 2015, ECLI:NL:RVS:2015:1783, AB 2015/290, m.nt. R.W.J. Severijns, r.o. 3.5.

De deskundigen die het BIC-Assessment uitvoeren, stellen met de onder 3.2 genoemde methodiek een (diagnostische) anamnese op. De kinderen, worden niet alleen bevraagd maar worden gedurende het onderzoek ook geobserveerd in hun gedrag en interacties. Daarnaast worden mensen in hun directe (sociale) omgeving (familieleden, docenten, artsen, psychologen) verzocht verscheidene diagnostische vragenlijsten in te vullen en worden zij eveneens geïnterviewd. Op basis daarvan wordt een analyse van het belang van het kind opgesteld.³³ Bovendien kan het BIC-Assessment ingaan op eventuele moeilijkheden die het kind ondervindt of heeft ondervonden bij het herinneren of delen van eerdere ervaringen.

Tot slot heeft de rechtbank (hierin niet tegengesproken door de Afdeling³⁴) naar aanleiding van een standpunt van de staatssecretaris die de waarde van het *in casu* uitgevoerde BIC-Assessment ter discussie had gesteld het volgende overwogen:

“(...) Hetgeen verweerder in dit verband naar voren heeft gebracht geeft onvoldoende aanknopingspunten om te twijfelen aan de juistheid van de bevindingen en conclusies in dit rapport. In het bijzonder ziet de rechtbank niet in dat het interviewen van eiseres, haar dochter en de leerkracht van de dochter, afbreuk doet aan de zorgvuldigheid waarmee het rapport tot stand is gekomen. Het lijkt onvermijdelijk dat voor een onderzoek als het onderhavige de input van de direct betrokkenen noodzakelijk is om tot bevindingen te komen. Overigens hebben de onderzoekers zich naast de informatie uit de vragenlijsten tevens gebaseerd op de binnen de universiteit van Groningen bestaande expertise op het gebied van kinderen, ontwikkeling en kinderrechten en op internationaal wetenschappelijk onderzoek op deze gebieden.”³⁵

³³ Van Os, C., Zijlstra, E., Knorth, E. J., Post, W. & Kalverboer, M. (2018a). ‘Methodology for the assessment of the best interests of the child for recently arrived unaccompanied refugee minors.’ In M. Sedmak, B. Sauer, & B. Gornik, (Eds.), *Unaccompanied children in European migration and asylum practices: In whose best interests?* (pp. 59-85). Abingdon, UK / New York, US: Routledge.

³⁴ ABRvS, 7 maart 2013, 201111613/1/V3, www.raadvanstate.nl.

³⁵ Rechtbank 's-Gravenhage, zittingsplaats Haarlem, 10 oktober 2011, ECLI:NL:RBSGR:2011:BU4352, r.o. 2.12.

3.4 Kindspecifieke belemmeringen om gehoord te worden

Het BIC-Assessment kan, vanwege praktische redenen, alleen worden uitgevoerd als het kind in Nederland is. In de mvv-procedure waarbij het kind nog in het land van herkomst is, kan geen BIC-assessment worden uitgevoerd. Eerst wanneer het kind Nederland is ingereisd en in Nederland een reguliere verblijfsvergunning aanvraagt, kan een BIC-assessment worden gedaan. In sommige gevallen (bijvoorbeeld wanneer het kind zonder mvv het land binnen reist of wanneer het gaat om een aanvraag van een vergunning vanwege langdurig verblijf of om schrijnende omstandigheden) waarbij om een reguliere vergunning wordt verzocht is het mogelijk het onderzoek al uit te voeren voordat de aanvraag is gedaan teneinde de BIC-informatie bij de aanvraag in te dienen. Ook kan het onderzoek tijdens de procedure uitgevoerd worden, voorafgaand aan het besluit op de aanvraag of nadien ter onderbouwing van een bezwaarschrift of beroepsschrift.

De aanvrager van een reguliere vergunning dient plausibel, aannemelijk en consistent te kunnen verklaren over de beweegredenen van een aanvraag om een verblijfsvergunning en zijn of haar gezins- en privéleven³⁶ en voor kinderen lijkt hiervoor, gelet op de regelgeving en uitvoeringspraktijk, geen uitzondering te worden gemaakt. Een zorgvuldig genomen besluit *ex* artikel 3:2 Awb is alleen zorgvuldig voorbereid en genomen in het belang van het kind wanneer het kind fysiek en mentaal in staat is (geweest) om op een wijze te (hebben) kunnen verklaren die passend is bij zijn of haar ontwikkeling. Daarbij moet aan de verklaringen een waarde gehecht worden die passend is bij die ontwikkeling (art. 3 jo. 6 jo. 12 IVRK).³⁷ De rapportage van het BIC-Assessment kan ter onderbouwing van de kwetsbaarheid van het kind informatie bevatten over de medisch psychische en fysieke gesteldheid van het kind die van invloed is op het kunnen afleggen van verklaringen die het kind doet tijdens de hoormomenten in

³⁶ Zie Besluit van de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie van 12 juni 2014, nummer WBV 2014/21, houdende wijziging van de Vreemdelingencirculaire 2000, Staatscourant nr. 17855 van 27 juni 2014, p. 6.

³⁷ Zie VN-Kinderrechtencomité, General Comment 12 en General Comment 14, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC-C-GC-12.pdf> en http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf.

de reguliere procedure.³⁸ In de rapportage kunnen aanwijzingen staan voor de mate waarin het kind problemen ondervonden kan hebben om plausibel, aannemelijk en consistent te kunnen verklaren of waarom latere verklaringen van een kind afwijkingen, tegenstrijdigheden of nieuwe feiten bevatten ten opzichte van eerdere verklaringen.³⁹ De diagnostische informatie uit het deskundigenadvies zou reden kunnen zijn voor de staatssecretaris om naar analogie met de asielprocedure (onderdelen van) de procedure te herzien⁴⁰ of om de besluitvorming uit te stellen ten behoeve van nader medisch onderzoek of medisch psychische behandeling, om het moment van het horen uit te stellen, of om speciale maatregelen te nemen die tegemoet komen aan de vastgestelde kwetsbaarheid van het kind.⁴¹ In de rapportage van het BIC-Assessment kunnen aanwijzingen staan die erop duiden dat getwijfeld kan worden of het kind in staat is geweest om plausibel, aannemelijk en consistent te kunnen verklaren. Daarnaast kan er worden geadviseerd dat er speciale waarborgen bij het horen in acht moeten worden genomen. Ook kan uit het BIC-Assessment voortvloeien dat er rekening gehouden moet worden met specifieke stressklachten bij de interpretatie van verklaringen van het kind.

Voorbeelden van in dit verband relevante aspecten in de rapportage van het BIC-Assessment:

- Psychische klachten zoals emotionele problemen of trauma-gerelateerde stressklachten waardoor het kind moeite heeft te verklaren over gebeurtenissen waar hij/zij zich voor schaamt of die een bepaalde angst oproepen of waardoor wantrouwen jegens autoriteiten te verwachten valt waardoor het kind moeilijk zijn verhaal kan doen.
- Het kind scoort hoog op een instrument dat PTSS indiceert.
- Het kind behoeft speciale behandeling in verband met zijn psychische klachten wanneer met hem in gesprek wordt gegaan over gebeurtenissen

³⁸ Het horen van een kind in de reguliere procedure kan in eerste aanleg op grond van artikel 4:7 jo. 4:9 Awb en tijdens de bezwaarschriftprocedure ex artikel 7:2 Awb.

³⁹ Anders dan in ABRvS, 25 augustus 2014, *JV* 2014/327, ECLI:NL:RVS:2014:3262, r.o. 2.1-2.4

⁴⁰ Paragraaf C1/2.3 VC 2000: "De IND kan de termijnen van de algemene asielprocedure verlengen op grond van artikel 3.115, eerste lid, aanhef en onder d, Vb, als de IND door de gewijzigde verklaringen van de vreemdeling: de aanvraag voor een verblijfsvergunning asiel voor bepaalde tijd opnieuw moet beoordelen; de vreemdeling opnieuw een eerste of nader gehoor moet afnemen (...)."

⁴¹ IND-werkinstructie nr. 2015/8 (Bijzondere Procedurele Waarborgen).

die hebben geleid tot die klachten.

- Geheugenverlies; herbelevingen; ‘vermijding’; verhoogde waakzaamheid; insomnie; verhoogde stress; concentratiestoornis; en onzekerheid.
- Het kind heeft ingrijpende (traumatische) gebeurtenissen meegemaakt.
- Het kind heeft moeilijk controleerbare angsten.
- Bij het kind is sprake van een risico op suïcidaliteit.
- Bij het kind is sprake van emotionele- en angststoornissen.
- Bij het kind is nader medisch diagnostisch onderzoek of behandeling noodzakelijk.

4 Materiële aspecten

4.1 Inleiding

Bij de toetsing van het recht op gezins- en privéleven dient het belang van het kind een eerste overweging te vormen (art. 8 EVRM jo. art 3 IVRK).⁴² De belangrijkste omstandigheden die bij die toetsing voor kinderen en ouders of verzorgers van die kinderen een rol spelen, zijn de mate van afhankelijkheid van het kind of de kinderen van één of meer ouders of verzorgers (4.2), de duur van het verblijf in Nederland en in het land van herkomst en de daarbij horende vraag of en zo ja in welke mate er sprake is van worteling en/of verwestering (4.3) en tot slot of er objectieve belemmeringen zijn aan te wijzen die maken dat gezinsleven en/of privéleven niet in het land van herkomst uitgeoefend kan worden (4.4). Over deze aspecten kan het BIC-Assessment informatie bevatten. In de besluitvorming in de reguliere procedure wordt uiteindelijk beoordeeld of het gezinsleven en/of privéleven toegestaan moet worden in Nederland of dat het land van herkomst daarvoor de aangewezen plek is. Dit geldt ook voor de nareisprocedure waarin gezinsleden gezinshereniging beogen nadat één van de familieleden een asielvergunning heeft verkregen. Een nareiziger wordt in het

---

⁴² Zie bijvoorbeeld EHRM 18 oktober 2006, *JV* 2006/417, m.nt. Boeles (Üner t. Nederland); EHRM 23 juni 2008, *JV* 2008/267, m.nt. Boeles (Maslov t. Oostenrijk); EHRM, 6 juni 2010, *NJ* 2010/644, m.nt. S.F.M. Wortmann (Neulinger en Shuruk t. Zwitserland); EHRM 28 juni 2011, *JV* 2011/402, m.nt. Van Walsum (Nunez t. Noorwegen); EHRM 24 juli 2014, *JV* 2014/320, m.nt. Werner (Kaplan en anderen t. Noorwegen); EHRM 3 oktober 2014, *JV* 2014/343, m.nt. Boeles, r.o. 108 (Jeunesse t. Nederland); EHRM, 8 november 2016, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-168377>, *JV* 2017/2, m.nt. E. Hilbrink; en zie commentaar van Werner in: *A&MR* 2017, 1, p. 23-26 (El Ghatet tegen Zwitserland).

Nederlandse vreemdelingenrecht niet behandeld als een reguliere migrant, maar als een migrant die in aanmerking komt voor een asiolvergunning.⁴³ De informatie in deze handreiking over reguliere procedures is echter ook op hen van toepassing. Het kan in deze reguliere procedures gaan om recht op gezinsleven, privéleven of om beide elementen. Daarnaast zijn deze elementen tezamen met overige omstandigheden van belang in schrijvende zaken waarbij een beroep op de discretionaire bevoegdheid wordt gedaan.⁴⁴ In de volgende paragrafen zullen passages uit de rapportages van de BIC-Assessments worden gebruikt om meer inzicht te geven in hoe deze elementen kunnen worden toegepast in de juridische praktijk. Dat geldt ook voor de laatste paragraaf (4.5), die gaat over de kindspecifieke bescherming die het terugkeerbesluit moet bieden. In al deze gevallen staat het ‘belang van het kind’ als een eerste overweging in de besluitvorming voorop, *ex* artikel 3 IVRK en artikel 24 van het Handvest van Grondrechten van de Europese Unie (Handvest).⁴⁵ Beide bepalingen behoren te worden uitgelegd en te worden toegepast overeenkomstig de richtlijnen van het VN-kinderrechtencomité, neergelegd in General Comment nummer 14.⁴⁶

4.2 De afhankelijkheid van het kind van één of meer ouder(s) of verzorger(s)

Als kinderen dreigen gescheiden te worden van één of beide ouders is de mate van afhankelijkheid een criterium dat van grote invloed is op de vraag of het recht op gezinsleven in de weg staat aan de scheiding. Het gebruik van moderne communicatiemiddelen als een manier om invulling te geven aan het gezinsleven wanneer ouders en kind van elkaar gescheiden worden, wordt,

⁴³ ABRvS, 23 januari 2013, ECLI:NL:RVS:2013:BZ0424 en ABRvS, 25 juni 2014, ECLI:NL:RVS:2014:2461.

⁴⁴ Dit zijn (onvoorziene) zaken waarbij een beroep op de wet- en regelgeving niet tot een recht op verblijf kan leiden, maar waarin de staatssecretaris zijn discretionaire bevoegdheid, *ex* artikel 3.4, derde lid, Vb 2000, kan gebruiken om vanwege een cumulatie aan bijzondere schrijvende omstandigheden alsnog een recht op verblijf toe te staan.

⁴⁵ Zie artikel 51 Handvest: Via de in het vreemdelingenrecht van toepassing zijnde en in het bijzonder in de asielpprocedure geïmplementeerde Procedurerichtlijn, 2013/32/EU en Kwalificatierichtlijn, 2011/95/EU is het Handvest van toepassing.

⁴⁶ VN-Kinderrechtencomité, General Comment nr. 14, http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf; Kalverboer, M.E., & Beltman, D.(2014) General Comment nummer 14 in de vreemdelingenprocedures. De toepassing van General Comment nummer 14 van het VN-Kinderrechtencomité ter doorbreking van de impasse ten aanzien van het ‘belang-van-het-kind’-beginsel in vreemdelingenprocedures. *FJR* 46, 187-193.

alhoewel de Afdeling daarover een andere oordeel heeft⁴⁷, door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens⁴⁸ en door pedagogen niet geaccepteerd als een manier om invulling te geven aan het gezinsleven.⁴⁹ Ook in procedures waarin de feitelijk gezinsband als hersteld moet worden beschouwd (vanwege een eerdere scheiding van een partner en/of het weer in huis gaan wonen bij de ouders) kan dit criterium van eminent belang zijn, ook al neemt de staatssecretaris in beginsel het herstel van de feitelijke gezinsband niet aan als deze eenmaal verbroken is.⁵⁰ Het is overigens de vraag of dit beleid in overeenstemming is met artikel 8 EVRM.⁵¹ In gezinsherenigingsprocedures waarbij de feitelijke gezinsband moet worden onderbouwd of in zaken waarbij een beroep wordt gedaan op artikel 8 EVRM als verblijfsgrond⁵² en in procedures waarin criteria uit de arresten van Ruiz-Zambrano en Chavez-Vilchez⁵³ een rol spelen, kan het BIC-Assessment de mate van afhankelijkheid nader onderbouwen. In het laatste geval kan het deskundigenadvies de vraag beantwoorden of een ouder die mogelijk (tijdelijk) achterblijft⁵⁴ daadwerkelijk de zorg voor het kind op zich kan nemen.⁵⁵ Ook speelt de mate van afhankelijkheid een grote rol in zaken aangaande meerderjarige kinderen.⁵⁶ Volgens jurisprudentie van het EHRM zal er sprake moeten zijn van ‘*more than normal emotional ties*’⁵⁷ om gezinshereniging met meerderjarige kinderen mogelijk te maken. Tot slot is de mate van afhankelijkheid één van de aspecten

⁴⁷ ABRvS, 28 augustus 2014, ECLI:NL:RVS:2014:3323, *JV* 2014/331.

⁴⁸ EHRM 16 april 2013, *JV* 2013/246, m.nt. Van Walsum, r.o. 52-53 (Udeh t. Zwitserland).

⁴⁹ Zie de noot van Beltman en Van Os onder 12-16 bij ABRvS, 28 augustus 2014, ECLI:NL:RVS:2014:3323, *JV* 2014/331.

⁵⁰ Zie paragraaf B7/3.2.1 Vb 2000.

⁵¹ Zie Rechtbank 's-Gravenhage, zittingsplaats Middelburg, 23 juli 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:9591: de rechtbank kwam niet toe aan de beoordeling van deze vraag omdat ging om een nareisgeval dat volgens vaste jurisprudentie van de Afdeling langs de regels van het asielrecht wordt beoordeeld (zie r.o. 7).

⁵² B7/3.8 Vc 2000.

⁵³ EHJ, 8 maart 2011, C-34/09 (Ruiz Zambrano): “Artikel 20 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het zich ertegen verzet dat een lidstaat aan een staatsburger van een derde staat, die zijn kinderen van jonge leeftijd, burgers van de Unie, ten laste heeft, het recht van verblijf ontzegt in de lidstaat waar deze kinderen verblijven en waarvan zij de nationaliteit bezitten (...) aangezien dergelijke beslissingen de betrokken kinderen het effectieve genot van de belangrijkste aan de status van burger van de Unie ontleende rechten ontzeggen.”; EHJ, 10 mei 2017, C-133/15 (Chavez-Vilchez e.a.). ECLI:EU:C:2017:354

⁵⁴ Ten tijde van de aanvraagprocedure van een Machtiging Voorlopig Verblijf in het land van herkomst.

⁵⁵ Zie Conclusie van A-G M. Szpunar, 8 september 2016, C-133/15 (Chavez-Vilchez e.a.), r.o. 114.

⁵⁶ Primair worden de gedragswetenschappelijke deskundigenadviezen opgesteld ten aanzien van minderjarige kinderen, maar kan het zijn dat een advies bij een aanvraag van een verblijfsvergunning overgelegd kan worden op het moment dat het kind inmiddels meerderjarig is geworden.

⁵⁷ EHRM, 17 februari 2009, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91286> (Onur tegen Het Verenigd Koninkrijk) en EHRM, 3 april 2012, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96587> (A.W. Khan tegen Het Verenigd Koninkrijk).

die een rol speelt in de beoordeling van schrijnende gevallen wanneer geen wettelijk verblijfsrecht kan voorzien in de bijzondere omstandigheden van een geval en de staatssecretaris daarvoor zijn discretionaire bevoegdheid kan gebruiken.

De volgende diagnostische informatie uit de rapportage van het BIC-Assessment kan in verband gebracht worden met het criterium ‘de mate van afhankelijkheid’:

- Informatie over de hechtingsrelatie tussen de ouders/verzorgers en het kind.
- Informatie over parentificatie.
- Informatie over de mate waarin de voorwaarden voor ontwikkeling van het kind zijn gewaarborgd binnen het gezin, zoals het bieden van een affectief en gestructureerd opvoedingsklimaat.
- Informatie over psychisch-medische aspecten van de ouder(s) en het kind en gevolgen daarvan voor de relatie tussen kind en ouder(s).

4.3 De worteling en verwestering van het kind

Als kinderen langdurig in Nederland verblijven en/of wanneer zij in vergelijking met hun land van afkomst een afwijkende ‘westerse’ identiteit hebben ontwikkeld⁵⁸, maakt het recht op privéleven *ex* artikel 8 EVRM dat verblijf in Nederland meer in het belang van het kind kan zijn dan het uitoefenen van het gezinsleven in het land van herkomst.⁵⁹ Ook wanneer er dreiging bestaat dat één van beide ouders in Nederland geen verblijf zou krijgen of wanneer rechtmatig verblijf niet kan worden voortgezet of wordt ingetrokken, kan de worteling van het kind in samenhang met de afhankelijkheid van het kind van de ouder (zie

---

⁵⁸ Vgl. Rechtbank 's-Gravenhage, zittingsplaats Arnhem, 18 januari 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:484: In deze uitspraak oordeelde de rechtbank dat verwestering mee kan brengen dat er een gegronde vrees bestaat voor vervolging op grond van politieke en godsdienstige overtuiging, waarvoor een vergunning op grond van asielgronden op zijn plaats is, in plaats van een reguliere vergunning. En vgl. Rechtbank 's-Gravenhage, zittingsplaats 's-Hertogenbosch, 20 januari 2011, ECLI:NL:RBSGR:2011:BP1516, JV 2011/105, r.o. 16. In deze uitspraak, waartegen de staatssecretaris niet in beroep is gegaan, werd geoordeeld dat vanwege verwestering van een schoolgaand meisje dat geen bescherming kon krijgen in het land van herkomst vanwege haar ontwikkelde persoonlijke (westerse) identiteit, artikel 3 EVRM subsidiaire bescherming mogelijk maakt.

⁵⁹ Rechtbank 's-Gravenhage, zittingsplaats Groningen, 5 december 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BY5962. N.B. de staatssecretaris is niet tegen deze uitspraak in hoger beroep gegaan.

4.2) en overige omstandigheden van het geval maken dat het volgen van de ouder naar het land van herkomst om daar het gezinsleven voort te zetten niet in het belang van het kind is. In procedures waarbij een beroep wordt gedaan op artikel 8 EVRM als verblijfsgrond⁶⁰ of waarin een aanvraag is gedaan op basis van de regeling langdurig verblijvende kinderen (vanaf vijf jaar verblijf)⁶¹ of de regeling voor verwesterde schoolgaande Afghaanse meisjes (vanaf tien jaar verblijf)⁶² speelt de worteling of verwestering van het kind een belangrijke rol. Het gaat dan om de persoonlijke, sociaal- economische banden die het kind heeft opgebouwd in Nederland in vergelijking met de banden die er zijn in het land van herkomst⁶³ en de identiteit die het kind in Nederland heeft ontwikkeld.⁶⁴ De onderbouwing van de worteling en verwestering van het kind in Nederland in vergelijking met de verwachte situatie voor het kind bij terugkeer naar het land van herkomst kan tevens van belang zijn in het geval de staatssecretaris dient te besluiten over een schrijnende zaak.

De volgende diagnostische informatie uit de rapportage van het BIC-Assessment kan in verband gebracht worden met het criterium ‘worteling en verwestering’:

- Informatie over de mate van integratie van het kind.
- Informatie over de taal die het kind spreekt in vergelijking tot de gebezigde taal in het land van herkomst.
- Informatie over de geloofs- of politieke overtuiging van het kind.
- Informatie over de schoolcarrière van het kind.
- Informatie over de persoonlijke identiteit van het kind.
- Informatie over de sociale netwerken en het contact met vrienden

---

⁶⁰ B7/3.8 Vc 2000.

⁶¹ B9/6 Vc 2000.

⁶² B8/10 Vc 2000 en zie Rechtbank 's-Gravenhage, zittingsplaats 's-Hertogenbosch, 20 januari 2011, ECLI:NL:RBSGR:2011:BP1516, *JV* 2011/105.

⁶³ EHRM, 9 oktober 2003, *JV* 2003/494, m.nt. Vermeulen; *RV* 2003/21, m.nt. Reurs; EHRC 2003/91, m.nt. Janssen en *RV* 1950-2009, m.nt. Reurs (Slivenko tegen Letland), r.o. 96. En zie: B. Aarrass, Artikel 8 EVRM als middel tegen uitzetting: de moeizame integratie van ‘privéleven’ in migratiezaken, *A&MR* 2010, nr. 4, p. 181.

⁶⁴ Vgl. Rechtbank 's-Gravenhage, zittingsplaats Arnhem, 18 januari 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:484; Rechtbank 's-Gravenhage, zittingsplaats Groningen, 5 december 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BY5962; en Rechtbank 's-Gravenhage, zittingsplaats 's-Hertogenbosch, 20 januari 2011, ECLI:NL:RBSGR:2011:BP1516, *JV* 2011/105.

4.4 Objectieve belemmeringen in het land van herkomst

Als kinderen worden geconfronteerd met de dreiging dat zij terug moeten keren naar het land van herkomst of dat zij, ondanks een verblijfsstatus of het hebben van de Nederlandse nationaliteit, vanwege de afhankelijkheid van een ouder genoodzaakt worden om mee te gaan met een ouder die terug moet keren, kunnen ‘objectieve belemmeringen’⁶⁵ om het gezinsleven en/of privéleven in het land van herkomst uit te oefenen een belangrijke rol spelen voor de vraag of de terugkeer in strijd is met het belang van het kind *ex* artikel 8 EVRM. De aanwezigheid van ‘objectieve belemmeringen’ in combinatie met de individuele omstandigheden van het geval kan maken dat terugkeer in strijd is met artikel 8 EVRM en dat een verblijfsvergunning niet afgewezen, gedisccontinueerd of ingetrokken mag worden. Uit jurisprudentie van het EHRM kan afgeleid worden dat bedreiging van de ontwikkeling van het kind een objectieve belemmering kan zijn om terug te keren naar het land van herkomst.⁶⁶ In ‘reguliere’ procedures waarbij een beroep wordt gedaan op artikel 8 EVRM, als sprake is van langdurig verblijf, en in schrijvende zaken is dit element van groot belang.

De volgende diagnostische informatie uit de rapportage van het BIC-Assessment kan in verband gebracht worden met het criterium ‘objectieve belemmeringen’ om gezinsleven en/of privéleven uit te oefenen in het land van herkomst:

- Informatie over de waarborgen voor ontwikkeling in de terugkeeromgeving.⁶⁷

⁶⁵Zie bijvoorbeeld EHRM, 19 februari 1996, AB 1998/53, §42 (Gül t. Zwitserland) en zie ook EHRM, 31 januari 2006, *JV* 2006/90, m.nt. Boeles (Rodrigues da Silva en Hoogkamer t. Nederland).

⁶⁶EHRM, 24 juli 2014, *JV* 2014/320, m.nt. Werner (Kaplan en anderen t. Noorwegen); EHRM, 3 oktober 2014, *JV* 2014/343, m.nt. Boeles, r.o. 108 (Jeunesse t. Nederland); EHRM, 14 februari 2012, *JV* 2012/170, m.nt. Van Walsum (Antwi t. Noorwegen); EHRM, 30 juli 2013, *JV* 2013/302 (Berisha t. Zwitserland); EHRM, 16 april 2013, *JV* 2013/246, m.nt. Van Walsum (Udeh t. Zwitserland); EHRM, 15 november 2012, *JV* 2012/2 (Kissiwa Koffi t. Zwitserland).

⁶⁷Zie ook voor informatie over de terugkeeromgeving de ‘Child notices’ van UNICEF:

<https://www.unicef.nl/wat-doet-unicef/kinderrechten-in-nl/child-notices/#>. Zie bijvoorbeeld voor onderzoek naar de terugkeeromgeving van kinderen in Kosovo en Albanië: Zevulun, D., Post, W.P., Zijlstra, A.E., Kalverboer, M.E., & Knorth, E.J. (2017). Migrant and asylum-seeker children returned to Kosovo and Albania: predictive factors for social–emotional wellbeing after return. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, doi: 10.1080/1369183X.2017.1391076; en in Armenië: Goeman, M., Vegter, M.A., Zijlstra, A.E., &

- Informatie over medische (psychische) behandeling en toegang daartoe in het land van herkomst.
- Informatie over de geschiktheid en toegang tot onderwijs in het land van herkomst.
- Informatie over de specifieke (jeugd)zorg die het kind in Nederland krijgt die wegvalt in het land van herkomst.
- Informatie over de kansen op ontwikkeling van het kind, gelet op culturele omstandigheden in het land van herkomst.

4.5 Kindspecifieke bescherming in het terugkeerbesluit

Uit het onderzoek dat de IND doet ter beoordeling van de aanvraag om een reguliere verblijfsvergunning kan volgen dat een kind geen recht op verblijf krijgt. De staatssecretaris neemt vervolgens twee besluiten. Enerzijds het besluit tot afwijzing van de aanvraag, anderzijds een terugkeerbesluit met daarin een vertrektermijn. In de voorbereiding van het terugkeerbesluit moet rekening worden gehouden met het *non-refoulement*verbod (zie artikel 5 van de Terugkeerrichtlijn 2008/115/EG) - en dus of er bij terugkeer sprake is van een reëel risico op een minimale ernst van schade. Daarnaast vereist artikel 6 *jo.* artikel 5 van de Terugkeerrichtlijn (2008/115/EG) dat bij de tenuitvoerlegging van de richtlijn, dus bij het nemen van een terugkeerbesluit, rekening gehouden wordt met het belang van het kind. De terugkeerrichtlijn verplicht Nederland om te onderzoeken of het terugkeerbesluit om terug te keren binnen een bepaalde (vertrek)termijn in het belang van het kind is. Dit vergt van de autoriteiten, in het kader van een zorgvuldige voorbereiding van een besluit (*ex* artikel 3:2 Awb), een nader onderzoek naar de terugkeeromgeving en (bijzondere) behoeften van de betrokken kinderen. Uit de Terugkeerrichtlijn, noch uit jurisprudentie van het Europees Hof van Justitie, vloeit voort dat er ook in dit geval een reëel risico op een minimale graad van ernst van schade aan de orde moet zijn voor wat betreft de vraag of terugkeer binnen een bepaalde vertrektermijn in het belang van het kind is. Dit betekent dat als bijvoorbeeld in

---

Bonhage-Talsma, G.T. (2017). *“Ik wil terug naar Nederland”*: Monitoring van teruggekeerde gewortelde kinderen in Armenië. Leiden: Defence for Children.

het BIC-Assessment vastgesteld wordt dat terugkeer een risico vormt voor de ontwikkeling van het kind en daarmee niet in het belang van het kind is, een terugkeerbesluit niet voldoet aan het vereiste dat rekening moet worden gehouden met het belang van het kind.

De rapportage van het BIC-Assessment kan informatie bevatten waaruit blijkt dat, vanwege de bedreiging van de ontwikkeling van het kind, terugkeer niet in het belang van het kind is. Die informatie kan (voor de IND) aanleiding zijn om nader onderzoek te (laten) doen naar de terugkeeromgeving om te kunnen waarborgen dat het terugkeerbesluit voldoende rekening houdt met het belang van het kind (in overeenstemming met artikel 6 *jo.* artikel 5 van de Terugkeerrichtlijn)⁶⁸. Dat wil zeggen, dat het kind binnen een bepaalde termijn kan terugkeren naar het land van herkomst en dat zijn belang daarbij voldoende is gewaarborgd.⁶⁹ Artikel 7, tweede lid, van de Richtlijn 2008/115/EG voorziet vervolgens in de mogelijkheid om de vertrektermijn op te schorten in verband met specifieke individuele omstandigheden, bijvoorbeeld wanneer het besluit schoolgaande kinderen betreft. Indien de staatssecretaris de bedreiging van de ontwikkeling in de terugkeeromgeving betwist dient hij daartoe een contra-expertise te overleggen (zie paragrafen 3.2 en 3.2).⁷⁰

In de rapportage van het BIC-Assessment kunnen de volgende aanwijzingen staan die kunnen leiden tot de conclusie dat terugkeer binnen een bepaalde

---

68 Vgl. het onderzoek van Defence for Children en de Rijksuniversiteit Groningen naar de terugkeeromgeving van kinderen die reeds naar Armenië zijn uitgezet: Goeman, M., Vegter, M.A., Zijlstra, A.E., & Bonhage-Talsma, G.T. (2017). *“Ik wil terug naar Nederland”*: Monitoring van teruggekeerde gewortelde kinderen in Armenië. Leiden: Defence for Children.

69 Er zou voor het onderzoek in de besluitvorming bijvoorbeeld gebruik gemaakt kunnen worden van de zogenaamde ‘Child notices’ van UNICEF: zie <https://www.unicef.nl/wat-doet-unicef/kinderrechten-in-nl/child-notices/#>. Ook kan de notitie van Nidos uit 2012, ‘Een duurzaam (terugkeer) perspectief voor ama’s’, daarbij als uitgangspunt dienen voor alleenstaande kinderen en, omdat onderscheid niet geoorloofd is, voor kinderen uit gezinnen. Zie ook voor onderzoek naar de terugkeeromgeving van kinderen bijvoorbeeld: Zevulun, D., Post, W.P., Zijlstra, A.E., Kalverboer, M.E., & Knorth, E.J. (2017). Migrant and asylum-seeker children returned to Kosovo and Albania: predictive factors for social-emotional wellbeing after return. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, doi: 10.1080/1369183X.2017.1391076.

70 Vgl. in drie Dublin-zaken: Rechtbank ’s-Gravenhage, zittingsplaats Roermond, 19 januari 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:436; Rechtbank ’s-Gravenhage, zittingsplaats Amsterdam, 5 augustus 2016, AWB 16/15687 en AWB 16/15690, *JV* 2016/266, ECLI:NL:RBDHA:2016:16922, m.nt. A.W. Eijkelboom en G. Lourens en Rechtbank ’s-Gravenhage, zittingsplaats Zwolle, 23 december 2016, ECLI:NL:RBOVE:2016:5126.

vertrektermijn het belang van het kind onvoldoende waarborgt:

- De mate van worteling en verwestering in de Nederlandse samenleving.
- Medisch (psychische) klachten waarvoor het kind behandeld wordt en waarvoor behandeling in het land van herkomst onzeker is.
- Adequate sociale- en familienetwerken in Nederland in vergelijking met het land van herkomst.
- Risico's voor de ontwikkeling van het kind wanneer het zou moeten terugkeren naar het land van herkomst, gelet op onderwijs, het sociaal netwerk, de identiteitsontwikkeling, medisch (psychische) zorg en culturele verschillen.